

Politisk samarbeidsavtale

Denne avtalen gjelder mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Ny Kurs og Venstre som vil samarbeide om å styre kommunen de neste fire årene. Vi er enige om følgende overordnede politiske prosjekt:

- Vi skal etablere en ny politisk kultur, med mer samarbeid, sterkere politisk styring og handlekraft, bedre prosesser og mer innbyggerinvolvering.
- Vi skal gjøre Moss til en innbyggervennlig ja-kommune som dekker innbyggernes behov.
- Vi skal se hele kommunen og bygge felles identitet.
- Vi skal ha en langsiktig visjon for hvordan vi vil at Moss skal se ut i fremtiden, ligge i forkant av de ulike prosessene og vise handlekraft på vegne av innbyggerne.

Som del av en tydeligere politisk styring av kommunen ønsker vi økt involvering av både innbyggere og folkevalgte, blant annet ved at det i større grad settes ned arbeidsgrupper, at saker kan behandles på tidligere tidspunkt, og at man hele tiden søker å inkludere innbyggerne i prosesser som berører dem. Kommunen må styrke arbeidet opp mot fylke og stat, være i forkant av aktuelle saker og delta aktivt i prosesser som går i fylkesting og storting. Det skal være en løpende rapportering på hvordan politiske vedtak følges opp, og politiske vedtak kan ikke fravikes uten ny behandling.

Partiene er også enige om en rekke tiltak og politiske føringer innen kommunens ulike ansvarsområder, som ligger ved avtalen. Noen hovedpunkter er:

Styring av kommunen er kjernen i vårt politiske prosjekt, og vi ønsker en tydeligere politisk styring der vi kommer tidligere inn i prosessene og har en mer åpen politisk kultur. Både innen byggesak, eierskapsstyring og med en tjenestegjennomgang vil vi bidra til en innbyggervennlig ja-kommune. Med mer innbyggermedvirkning og en bevissthet for at mange opplever økonomisk utfordrende tider skal innbyggerne oppleve at de blir hørt og lyttet til av kommunen.

Kommuneplanlegging og byutvikling er helt sentralt for en kommune i utvikling som Moss. Vi ønsker å tegne opp en langsiktig visjon for hvordan vi vil at kommunen skal se ut i fremtiden, og ikke være redde for å innhente fakta og utfordre etablerte sannheter. Vi ønsker å bygge identitet i hele kommunen, og vil ha særlige prosjekter for det. Vi vil spille på lag med bedriftene, og sikre at næringslivet og lokalmiljøene i kommunen har plass til å utvikle seg, samtidig som vi stiller krav til hvordan dette skal skje. Alt dette vil være viktig i en rask rullering av arealplanen.

Helse og mestring har stor betydning i innbyggernes liv, og er et område med behov for en særskilt satsing. Spesielt viktig blir det å sørge for nok heldøgns omsorgsplasser, og at vi lykkes med å utvikle tilbudet innen psykisk helse. Pårørende er en kjemperessurs som vi må ta vare på, blant annet med et pårørendesenter. Vi vil ikke stenge for private som kan bidra til å løse utfordringene vi har, og mener det er positivt hvis det bidrar til et bredere og mer mangfoldig tilbud.

Samferdsel er et felt med mange uløste problemstillinger, og vi mener vi kan jobbe annerledes for å få til de beste løsningene for Moss. Ny arbeidsmetodikk rundt RV19, flere tiltak knyttet til utfordringene etter innsnevringen av Kanalbrua og en kartlegging av trafikksituasjonen er noen av grepene. Vi skal

prioritere sammenhengende gang- og sykkelveier, trygge skoleveier, og jobbe for et bedre kollektivtilbud i hele kommunen.

Idrett skal være for alle, og vi vil innføre en ordning som gjør at alle er med, uavhengig av foreldrenes inntekt. Med en bedre oversikt over anleggssituasjonen kan vi prioritere de nødvendige nye anleggene, og vi vil bygge svømmehall på Nøkkeland.

Kultur og byliv er forutsetninger for at Moss skal være et så godt sted å leve, og vi har ambisjoner om å løfte dette videre i en oppdatert kulturplan. Vi vil løfte kulturminnene våre og bruke de til å bygge felles identitet. Vi skal jobbe på lag med utelivsbransjen og gjøre russefeiringen mer inkluderende.

Inkludering må jobbes med for at alle skal kunne ta del i Mossesamfunnet. Vi vil ha en bred satsing på sosial boligpolitikk, sånn at alle får et godt sted å bo. Det skal jobbes frem en integreringsplan som også inneholder tiltak mot negativ sosial kontroll.

Skole, barnehage og oppvekst er der vi gir fremtidens mossinger verktøyene de trenger for å skape seg gode liv. Vi vil rullere strategisk skoleplan med flere nye temaer, og gjøre om på beslutningen om leksefri skole. Det tverrfaglige laget rundt eleven skal styrkes, og skoler og barnehager rustes opp. Barn og unge skal sikres gode oppvekstvilkår, og kommunens forebyggende arbeid for området skal videreutvikles og styrkes.

Klima og miljø løftes som tema ved at klimaplanen videreutvikles på vei mot et mål om å bli en klima- og miljøvernmodellkommune, og tiltaksplanen for Oslofjorden blir et sentralt prosjekt. Vi vil begrense naturinngrep, samarbeide med næringslivet om grønne løsninger, og bruke kommunens innkjøpsmakt.

Partigruppene vil arbeide sammen for å nå disse målene, og utvalgene vil ha en særlig viktig rolle med å følge opp og gjennomføre våre politiske løsninger. Partiene er også enige om en organisering av det politiske nivået, og hvilke verv de ulike partiene skal fylle. Partigruppene forplikter seg til å stemme i tråd med denne enigheten i hele perioden.

Moss, 24.09.2023

Venstre

Høyre

Fremskrittspartiet

Ny Kurs

Vedlegg til politisk samarbeidsavtale

Styring av kommunen

- Utvikle byggesaksavdelingen til å bli mer innbyggervennlig og bruke det politiske handlingsrom som finnes i lovverket. Administrasjonen skal veilede den som søker med forslag til alternative løsninger hvis det som søkes om ikke kan imøtekommes. I alle saker hvor administrasjonen innstiller på avslag skal saken oversendes til politisk behandling med en forklaring av hvilke alternativer som er forelagt søker.
- Det skal sikres en tydeligere politisk styring av kommunale foretak, IKS'er og selskaper.
- Det skal gjennomføres en tjenestegjennomgang i kommunen. Noen temaer skal være:
  - Ledelsesstruktur.
  - Organisering av administrasjonen.
  - Heltidskultur.
  - Målrettet kompetanseheving.
  - Tilbakemeldingskultur og varslingsrutiner.
- Mange, både innbyggere og næringslivet, opplever økonomisk utfordrende tider. Derfor skal eiendomsskatten reduseres minst 10 % hvert år i perioden, med særlig henblikk på en sosial innretning. Kommunen skal løpende ha mål om drift av lovpålagte tjenester uten eiendomsskatt, og det skal synliggjøres hvilke tjenester utover de lovpålagte en eventuell eiendomsskatt går til.
- Kommunen har ansvaret for å dekke innbyggernes tjenestebehov. Konkurransetsetting kan benyttes til å dekke behov for tjenester hvis kommunen selv ikke har kapasitet eller kompetanse, eller hvis det kan gi et bredere og mer mangfoldig tilbud.
- Sørge for at bruker- og medarbeiderundersøkelser skal være med på å utvikle kommunens tjenestetilbud.
- Arbeide for en døgnåpen kommune ved å satse på gode brukervennlige digitale selvbetjeningsløsninger.
- Økt åpenhet ved at politiske prosesser, møter og dokumenter skal være offentlig tilgjengelig, og ikke skjer på lukkede digitale arenaer.
- Fremme en egen sak med tiltak som skal gjøre Moss ledende på tjenesteinnovasjon, herunder også velferdsteknologi.
- Gjennomgå hvordan kommunen driver tjenester i henhold til selvkostprinsippet, eksempelvis renovasjon, byggesaksgebyrer med videre, med henblikk på å redusere kostnadsnivået. Rettferdig fordeling av kostnadene mellom kommunene som samarbeider i Movar skal legges til grunn.
- Lage gode utbyggingsavtaler der vi i større grad benytter handlingsrommet vårt, og eventuelt ta i bruk rekkefølgebestemmelser i større grad enn i dag.
- Kommunen må jobbe med klarspråk sånn at innbyggerne forstår hva som står i kommunens kommunikasjon.
- Kommunale avgifter faktureres hver måned i stedet for annenhver som i dag.
- Varslingsutvalget endres slik at det ikke gjelder for folkevalgte.
- Gjøre en gjennomgang av kommunens innkjøpsrutiner.
- Vi har som mål at alle som arbeider med barn, pleie og omsorgstrengende i Moss skal ha norskkunnskaper tilsvarende B2. Kommunen skal bidra til å løfte de som er på lavere nivåer i dag, og stille det som en forutsetning ved nyansettelser slik det er i Oslo kommune for helsefagarbeidere.
- Fremtidige saker administrasjonen vet de vil jobbe med skal fremgå av et oppdatert dokument for hvert utvalg som ligger tilgjengelig for det enkelte utvalg i møteportalen og kommunens hjemmesider. Dette slik at utvalget på et veldig tidlig stadium kan bestemme seg for å gjøre

noen prioriteringer, sette ned arbeidsgrupper, avholde folkemøter, folkeavstemminger, høringer etc.

- Endre åpen halvtime med mål om å senke terskelen for å delta og gjøre det til en god arena for innbyggermedvirkning.
- Vi ønsker et tettere samarbeid mellom kommune og frivilligheten, som setter de bedre i stand til å bidra til å løse oppgaver innen for eksempel forebyggende helsearbeid og oppvekstsvilkår for barn og unge.

Kommuneplanlegging og byutvikling

- I lys av byutvikling og ønsket om en visjon for fremtidens Moss, skal vi med ekstern bistand gjennomføre en mulighetsstudie for havneområdet, fra Tollboden i nord, på begge sider av kanalen, til Kleberget i syd. Mulighetsstudiet skal inkludere en oppdatert vurdering av havnas bidrag til lokalt/regionalt næringsliv. Mulig alternativ bruk eller utnyttelse av området, flytting av fergeleiet og utvikling av sjøfronten skal være med i studien. Innhenting av fakta skal være en del av det arbeidet.
- Gjennomføre prosjekter i ulike deler av kommunen, som bygger felles identitet på tvers av gamle kommunegrenser.
- Vi vil tillate at vi bygger tett og høyt i sentrum, og legge til rette for et attraktivt bysentrum med flere boliger, gode byrom, møteplasser og handels- og kulturtilbud.
- Halmstad og Kambo videreutvikles som gode lokalsentrum, med mål om at man kan få dekket sine viktigste daglige behov innenfor en gangavstand på ti minutter.
- Sikre tilstrekkelig næringsareal i kommunen, og være en forutsigbar samarbeidspartner for næringslivet.
- Vi vil bestille en rask rullering av arealplanen.
- Arbeide for at kommunen skal være en aktiv pådriver og tilrettelegger for bedriftsetableringer og utvikling av næringsliv i kommunen i samarbeid med nabokommunene.
- Styrke lokalmiljøene og sikre tilgang på varierte boliger ved å godkjenne fortetting og bygging av eneboliger i større deler av kommunen. Dette er viktig blant annet for å ivareta nærskolene og nærmiljøer i hele kommunen.
- Gi støtte til bygging av Grefsrødlåven, og sørge for at Bygdetunet inkluderes i Moss kommune på en tydeligere måte.
- Moss er i stor utvikling og det er behov for areal i et langsiktig byutviklingsperspektiv. Med Kallumjordets nærhet til ny stasjon i Moss vil vi ha en dialog med innbyggerne i området og eier for å vurdere å åpne for utvikling av park, bolig, parsellhage mm., forutsatt strenge krav til utbyggingen og tilpasning til omgivelsene.
- Starte arbeidet med fremtidig bruk av dagens jernbanetrase, som del av en sammenhengende gang- og sykkelvei gjennom Moss.
- Jobbe aktivt for å få Politihøgskolen og eventuelt andre høyere utdanningsinstitusjoner til Moss.
- Gjenopprette funksjonen som byarkitekt.
- Flytte de robuste boligene i Tverrveien og i Kroken til andre tomter.
- Be om en gjennomgang av kommunale bygg med henblikk på universell utforming, herunder teleslynge.
- Vurdere egnede områder av kommunens arealer benyttet til parsellhager, og være positiv til private eiendommer til samme formål.

Helse og mestrings

- Lage en oppdatert oversikt over fremtidig behov for omsorgsplasser som inkluderer plan for rekruttering og kompetanse for å sikre nok heldøgns omsorgsplasser. Et tiltak i planen er at vi vil vurdere en ordning der vi betaler hele eller deler av utdanningen til relevant helsepersonell i bytte mot plikt til å arbeide i kommunen i et antall år.
- Styrke tilbudet rask psykisk helsehjelp, og etablere Mossehjelpa – en vei inn.
- Opprette et medvirkningsråd for psykisk helse og avhengighet.
- Starte planleggingen av byggetrinn to på Grindvold.
- Gå i dialog med private aktører om etablering av flere varierte boformer.
- Etablere et pårørendesenter, som en viktig møteplass mellom kommunen og interesseforeningene. Vi vil verdsette pårørendes innsats bl. a ved å ha forutsigbare tilbud med koordinator, samarbeidsavtaler og avlastningstilbud både til barn, ungdom og voksne. Moss skal være i front når det gjelder tilbud til barn med syke foreldre og foreldre med syke barn.
- Måltidsglede og riktig ernæring skal ivaretas når kommunen har ansvaret for mattilbudet. Vi ønsker kjøkken på hvert sykehjem, og vil gå vekk fra modellen med sentralkjøkken.
- Følge opp nasjonal samboergaranti for pleietrengende.
- Vi vil utvikle bruk av dobbeltrom på sykehjem i Moss, med mindre dette er ønsket av brukerne selv.
- Vi vil sikre valgfrihet i kommunens omsorgstjenester ved å vurdere ulike modeller for innføring av fritt brukervalg.
- Øke fokus på livskvalitet og mindre ensomhet blant eldre og pleietrengende. Det bør arrangeres kinokvelder, cafébesøk, turer og andre kulturaktiviteter, gjerne i samarbeid med frivilligheten.
- Få utarbeidet en fremdriftsplan for Inn på tunet.
- Være et tydeligere demensvennlig samfunn, og styrke dagsentertilbudet til demente.
- Kommunen skal ha tilstrekkelig med fastleger slik at innbyggerne har trygghet for kontinuitet mellom pasient og lege, og har en reell mulighet til å bytte dersom de ønsker det.

Samferdsel

- Kartlegge trafikksituasjonen i Moss og behovet for ulike tiltak, herunder hvordan det kan finansieres.
- Trafikksituasjonen over kanalbroen er uholdbar, og den har stor negativ effekt både for innbyggerne og næringslivet i Moss. Vi vil derfor umiddelbart jobbe for strakstiltak som kan redusere problemet, samt tiltak som vil kunne få god effekt på lengre sikt.
  - Utarbeide en felles 100-dagers plan med Østfold fylkeskommune (ØFK).
  - Åpne fire felt over kanalen, med oppmerking av hvor tungtrafikk kan kjøre.
  - Starte planprosessen for gang og sykkelbroer over kanalen som også kan fungere som beredskapsbro.
  - Vurdere å gjøre gang og sykkelvei tilgjengelig under kanalbroen på begge sider av kanalen, slik at denne trafikken ikke trenger å krysse over veien.
  - Frem til trafikkutfordringene som følge av innsnevringen av kanalbruene bedres, gjenåpne sideveiene til Helgerødgate. Det skal i forbindelse med dette prioriteres oppmerking av sykkeltrase og parkeringsplasser for bil.
  - Se på muligheten for å forbedre krysset ved Fleminghjørnet, og vurdere andre avbøtende tiltak i samarbeid med SVV.
  - Ta større del i planprosessen for ny kanalbro i tett dialog med ØFK.
  - Bidra til at midlertidig bro realiseres raskest mulig i tett dialog mellom Moss kommune, ØFK og eventuelt statlige myndigheter.

- For å sikre god byutvikling samt best og raskest mulig løsning på RV19 etableres det en prosess som skal gå parallelt med SVVs arbeid. Prosessen skal gjøre at kommunen kan samhandle godt med SVV og delta med kompetanse og kontinuitet i utredningsarbeidet og de formelle prosessene. For å sørge for dette opprettes det en arbeidsgruppe bestående av representasjon fra det politiske nivået, relevant deltagelse fra administrasjonen og en egen ressurs som skal være rådgiver for prosessen. Det opprettes samtidig en styringsgruppe bestående av politisk ledelse og kommunedirektøren. Arbeidsgruppen beskriver prosessen og utarbeider arbeidsoppgaver og ansvarsdeling, samt sikrer hyppig og jevnlig innbyggerinvolvering der informasjon deles og innbyggerne kan se at samarbeidet med veimyndighetene gir resultater. Det skal samtidig gjøres et særlig påvirkningsarbeid for å få departementet til å øke budsjettammen i prosjektet og åpne for at SVV ser på alternative plasseringer av fergeleiet.
- Vi ønsker å sikre rettferdighet angående brøyting mellom de to gamle kommunene. Vi skal bestille en rask sak med gjennomgang av veiene og med mulighet for ny klassifisering av private veier i samarbeid med berørte parter.
- Sikre at det er tilstrekkelig med plasser for parkering av biler og sykler i sentrum og ved knutepunkter, herunder særlig plasser for kjøretøy med HC-bevis. Unngå økninger fra dagens nivå på parkeringsavgifter.
- Gjennomgå hvordan vi håndterer sparkesykler i kommunen for å sikre at det er nok sparkesykler tilgjengelig. Ved hjelp av geotagging legge restriksjoner for hvor sparkesyklene kan parkeres og hvor de ikke kan parkeres, slik at man oppnår bedre ryddighet og antallsbegrensningen kan oppheves.
- Moss kommune stiller seg positiv til en reetablering av sivil flyplassdrift og vil arbeide aktivt opp mot andre aktører og myndigheter for å bidra til dette.
- Påvirke fylkeskommunen med mål om et bedre busstilbud, med særlig oppmerksomhet på Krapfoss, Vanem og Rygge.
- Vi skal evaluere sykkelplanen, og vil bygge ut gang- og sykkelveier som gir sammenhengende og effektive løsninger. Særlig skal vi bidra til trygge skoleveier i alle deler av kommunen.
- Dersom det foreslås å innføre bompenger eller veipricing som belaster lokaltrafikken i Moss, skal dette ut på folkeavstemming før kommunestyret tar endelig stilling til det. En folkeavstemming skal baseres på et grundig saksgrunnlag, hvor alle sider av saken er belyst, både med hva veiløsningene og finansieringsløsningene innebærer.

Idrett

- Opprette en ordning som sikrer barn og unge i lavinntektsfamilier gratis fritidsaktiviteter, i utgangspunktet «Alle med».
- Etablere et nærmere samarbeid med idretten for å skape økt aktivitet, og sette ned en arbeidsgruppe som skal jobbe sammen for dette. Prioritere en kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet.
- Bygge svømmehall på Nøkkeland og oppgradere Mossehallen. Nøkkeland bygges først, og MKEiendom gis i oppdrag å undersøke mulige besparelser ved å behandle de to utbyggingene som ett prosjekt.
- Samarbeide med frivilligheten om å innføre et gratisprinsipp for bygg, lokaler og anlegg innen idrett og kultur for ikke-kommersiell virksomhet. Verdier og kostnader skal synliggjøres.
- Sørge for et godt tilbud av fritidsklubber og legge til rette for steder der ungdom kan møtes til uorganiserte fritidsaktiviteter.
- Styrke folkehelsen gjennom etablering av gode turveier, barnas turstier, lett tilgjengelige utendørs treningsapparater som Tufte-parker, samt benker og toaletter i populære turområder.

- Bidra aktivt til en sterkere satsing på E-sport i Moss.

Kultur og byliv

- Oppdatere kulturplanen i god dialog med aktører i kulturlivet.
- Vi vil bidra til å skape en mer inkluderende russetid. Kommunen skal tilby å være en veileder for russestyret, og vi vil vurdere en rekke ulike tiltak slik at flest mulig russ skal kunne delta i feiringen. Ett eksempel er å bidra til at russen får et eget sted å være. Det bør legges opp til et tett samarbeid med mobbeombudet i fylkeskommunen.
- Skilte og vedlikeholde kulturminner og kulturstier i hele kommunen.
- Løfte middelalderkirken Rygge Kirke til et nasjonalt viktig kulturminne.
- Sikre midlertidige lokaler til kulturskolen som er bedre enn dagens. Samtidig skal kulturskolen integreres bedre i skolehverdagen.
- Lage en hundepark i Moss.
- Jobbe på lag med utelivsbransjen for å bidra til et levende uteliv i Moss. Forskrift for skjenking, servering og åpningstider i Moss gjennomgås, med sikte på å endre til lovens maksimum samtidig som man intensiverer arbeidet mot useriøse aktører.

Inkludering

- Vi ønsker en satsing på sosial boligpolitikk
  - sikre tilstrekkelig kommunal boligbygging.
  - øke kommunens kompetanse på bruk av husbankfinansiering.
  - opprette en utleiedatabase.
  - tilby økonomisk veiledning på boligkontoret.
- Legge til rette for private utbyggere og boligbyggelag for å etablere flere utleieboliger generelt, og flere utleieboliger til vanskeligstilte på boligmarkedet spesielt. Samarbeide med utbyggere for å legge til rette for nye eieformer som gjør det enklere for førstegangskjøpere å komme inn i boligmarkedet.
- En god integreringsprosess og et velfungerende samfunn forutsetter en felles forståelse for norsk samfunn og kultur. Det er en selvfølge at det stilles krav til norskkunnskap og forståelse for det samfunnet en lever i. Dette krever en særlig innsats fra hver enkelt av de som skal leve i Norge. Moss kommune skal derfor utarbeide en integreringsplan i løpet av 2024 som skal vise hvordan vi kan styrke integreringen i Moss. Denne planen skal bl.a. inneholde:
  - Utvidet språkkontroll ved fireårskontrollen, med tilbud om forsterkede tiltak for å lære norsk, og varslingsrutiner hvis foreldrene ikke bidrar.
  - Intensivering av kampen mot negativ sosial kontroll gjennom økt kompetanse og tiltak.
  - Obligatorisk oppmøte på helsestasjon, med plikt til oppfølging ved uteblivelse.
  - Meldeplikt overfor barn som mistenkes etterlatt i utlandet mot sin vilje.
  - Utarbeide et integreringsbarometer som viser styrker og svakheter med dagens integrering.
  - Bruke idrett og kultur som integreringsarena.
- Utrede muligheten for å bli en HeltMed-kommune.
- Opprette en ordning med utekontakt.

Skole, barnehage og oppvekst

- Strategisk skoleplan skal rulleres tidlig i perioden.
  - Vi mener det er viktig med mer fysisk aktivitet i skolene, og vil ha dette som et tema i strategisk skoleplan.
  - Praktisk-estetiske fag skal omtales særskilt.
  - Vi skal sørge for økt kunnskap / kompetanse hos lærerne om barn med nevroutviklingsforstyrrelser (eksekutive funksjonsvansker).
- Styrke tverrfaglige team rundt elevene i skolen, ved flere ansatte i skolen med spisskompetanse på ulike felt innen barn og unges utvikling.
- Ruste opp barnehager og skolebygg som ikke tilfredsstillers dagens krav til drift og arbeidsmiljø.
- Gjøre om på beslutningen om leksefri, og heller ha en leksebevisst skole i Moss. Dette må skje i samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene, lærere, elever og foreldre.
- Innføre flere barnehageopptak eller løpende opptak med rett til plass, og sikre tilstrekkelig barnehagekapasitet i hele kommunen.
- Stenge beryktede "mobbe-apper" fra skolenes nettverk.
- Hver enkelt barnehage skal få lov til å være på sosiale medier med egne profiler. Dette sånn at de får like vilkår som de private barnehagene de konkurrerer med og man kan få frem alt det gode som skjer, også i kommunale barnehager.
- Barn og unge skal sikres gode oppvekstvilkår, og kommunens forebyggende arbeid for området skal videreutvikles og styrkes.
- Samarbeide godt med private og ideelle barnehager som del av et godt barnehagetilbud.
- Gi tillatelse til at Espira får bygge og drifte barnehage på Halmstad, da det vil gi raskere oppstart. Planlegging av den kommunale barnehagen stilles i bero.
- Innvilge skolebytte som hovedregel dersom mottaksskolene har kapasitet.
- Endre opptakskriteriene til barnehagene slik at man under punkt 5 «Andre forhold» vurderer den enkeltes behov, og ikke gruppetilhørighet. For kulturskolen skal gratis plassene tildeles etter en individuell vurdering.
- Innføre tilbud om filming av muntlig eksamen i grunnskolen.
- Innføre anonym retting av avsluttende prøver i grunnskolen.
- Styrke kompetansen til de ansatte i skole og barnehage gjennom etter- og videreutdanning.
- Beholde dagens skolestruktur og sikre Jeløy skole og Vang kompetansesenter.
- Sørge for at kultur og idrett får en større plass i SFO i samarbeid med kulturskolen, lag og foreninger.

Klima og miljø

- Videreutvikle Moss kommunes klimaplan gjennom en bred og involverende prosess, og legge den til grunn for videre arbeid. Klimabudsjett og klimaregnskap skal være sentralt for arbeidet videre.
- Sørge for at Moss følger opp kravene i "Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv".
- Begrense naturinngrep og stille krav om erstatningsarealer ved tap av verdifull natur.
- Utarbeide en naturmangfoldsplan i kommunen, herunder starte flere prosjekter for restaurering av ødelagt natur. Planen skal inneholde tiltak mot tap av pollinerende insekter.
- Starte arbeidet med å bli en Klima- og miljøvernmodellkommune.
- Si nei til mudring av Espenesgrunnen.

- Gjennomgå prosjektet med nytt renseanlegg, og blant annet vurdere finansiering, ulike teknologier og alternative plasseringer enn Fuglevik, for eksempel gjennom samarbeid med andre kommuner, blant annet Slagentangen.
- Be om en sak for om og hvordan vi kan begrense påvirkningen fra miljøgifter i Moss.
- Belønne næringslivet for å ta grønne valg.
- Stille strengere klima- og miljøkrav i alle offentlige anskaffelser.